Brendel Mátyás:

Megjegyzés Szabó 1-re.

Először is be kell ismernem írásom pongyolaságát, másodszor magam is hangsúlyoztam, hogy tájékozatlan vagyok a kérdésben, így elképzelhető, sőt valószerűsíthető, hogy újat ötletet nem írok. Ez nagyjából ki is derült, ez ügyben köszönöm a tájékoztatást. Szívesen vettem volna referenciát Poppernél és Russelnél. Nos, a részletes megjegyzések.

1) Tisztában vagyok azzal, hogy a rendszerelméleti megközelítésem még közel sem volt átgondolt, ismerem ezeket a fogalmakat, de nem szakterületem, így sok pongyola, téves, átgondolatlan és hibás dolgot írhattam. A megjegyzésből úgy vettem ki, hogy a rendszerelméleti megközelítés nem új. Tehát tudatlanul és virtuálisan hivatkoznék az idevonatkozó irodalomra, és csak annyit mondanék, hagy relevánsnak, döntőnek tartom a rendszerelméleti megközelítést. Mondandóm lényege szempontjából nem lényeges az, hogy a rendszermodellt finomítani kell. Ezentúl nem értem, hogy a rendszerelméleti modell miért ne volna teljes az adott kérdésben.
2) A kritika szerint minden rendszer eleget tesz a definíciómnak, hiszen minden **U**,Y pároshoz létezik g függvény és állapot, amire igaz, hogy g(U,X)=Y. A megállapítás második felével egyet értek. Ugyanakkor hivatkoznék arra, hogy a rendszer determináltságának kérdése egy tapasztalati tudományos hipotézis, amelyben az X állapot is szerepel, mint közvetlenül megfigyelhetetlen paraméter. Popper óta egyértelmű, hogy minden ilyen hipotézis bizonyíthatatlan, és, hogy az ilyen hipotézisek valamint elméletek elfogadásának mi a módszertana. tehát ez a megjegyzés azt hiszem triviális, és nem is szándékoztam ezzel ellentéteset állítani. A megjegyzésre tehát a válaszom, hogy a determinisztikusság ezen hipotézise empirikusan ellenőrizhető, és ezzel bármely más tapasztalati tudományos hipotézishez hasonló.
3) Ami a markovi jelleget illeti. Vannak nem markovi rendszermodellek. Ugyanakkor köztudott, hogy minden nem markovi modell markovivá tehető, a megfelelő állapotok bevezetésével, tudniillik pontosan a bemenet megfelelő történetének állapotban való megjegyzésével. Ha jól emlékszem, illetve sejtem, akkor minden természetes folyamat markovi, amennyiben minden tényleges állapotot felveszünk, és vice versa, minden folyamat markovivá tehető azokkal az állapotokkal, amelyek ténylegesen megvannak. Nincsen időbeli távolhatás, csak állapoton keresztül. Az emberi elme esetében ez az állapot nyilván az agy állapota, és eképpen az emberi elme markovi folyamat, amelynek adekvát állapota az akarat.
4) Az akarat szabadsága és a cselekvés szabadsága témában egyetértek Szabó Lászlóval, e kettő nem ugyanaz, ezt próbáltam is megfogalmazni, de a megfelelő fogalmakat nem találtam. Lényegében a rendszerelméleti modellben az f és g függvény szétválasztása, a rendszer kimenetének, bemenetének és állapotának felvétele ezt szorgalmazza. Írásom szerint a cselekvés szabadsága annyiban szabadság, hogy az akarattal determinált, tehát csak akkor létezik, ha az akaratot, ismeretlen állapotnak tekintjük. A szabad akarat kérdése így szerintem az f hozzárendelés kérdése.
5) A szabad akarat definíciója, mint káosz a kritika szerint nem új, hanem popperi gondolat. Ez nem lep meg, akkor tulajdonképpen csak annyi a véleményem, hogy ez

megoldja a kérdést. Mint írtam, a szabad akarat összes jelenségével és kívánalmával ez a fogalom egyeztethető, és így számomra elfogadható magyarázat illetve értelmezés.

6) Írtam továbbá az erkölcsi megfontolásokról is. A felhozott példát megismétlem: „Miféle lelki megkönnyebbülést jelent egy bírónak, ha azért ítél el egy gyilkost, mert tudja, hogy a cselekedete azon múlott, hogy az agyát egy véletlen perturbáció (egy kozmikus részecske véletlen becsapódása egyetlen neuronba) érte? Nos először is. Nagyon fontos, hogy a bíró nem tudja, hogy mi okozta, csak azt tudja, hogy valami okozta. Ez nagy különbség. Másodszor a perturbáció és a „normális" behatások afféle megkülönböztetése, amelyet ezen kritika érvrendszere használ, egyáltalán nem lehetséges. A bírónak arról sem lehet fogalma, hogy miféle behatás eredményezte a tettet. Tárgyi behatás, nevelés, valamilyen élmény, öröklöttség… A kis hatás lehetett valamilyen nevelési apróság vagy valamilyen jelentős dolog. Ezt nem lehet tudni. Éppen ezért ezek az erkölcsi kérdések az ilyen kaotikusan determinisztikus értelmezésekről egyszerűen „leperegnek". Harmadszor a bíró büntetése a tettes akaratára vonatkoznak, és nem annak okaira. A bíró a cselekedetet bünteti, és annak oka az akarat. A büntetés szerepe ebben a kontextusban nem az, hogy erkölcsi felelősségre vonást adjon, hanem az, hogy megváltoztassa az állapotot. Amolyan folyamatszabályozási modellként. (Ez nem komolytalan, az emberi törvények nagy része jól értelmezhető ilyen kontextusban) Pontosan a determinizmus értelmében. Negyedszer. Semmilyen más értelmezés esetén sem látok pozitívabb erkölcsi konklúziót. Visszakérdezek: milyen lelki megkönnyebbülést jelent a bírónak az, ha azt tudja, hogy a tett oka egy a személytől teljesen független véletlen? Végül pedig a determinizmus esetében minden ilyen erkölcsi kérdést akár el is kerülhetünk: a bíró azért ítéli el a tettest, mert ez van determinálva. Kérdés, hogy az erkölcsi kérdéseket milyen vonatkozásban, milyen kontextusban tárgyaljuk? Figyelembe vesszük-e a determináltságot, vagy nem? Ha figyelembe vesszük, akkor mindkét személynél figyelembe kell venni, ha nem, akkor egyiknél sem szabad. Amikor a bíró ítéletéről dönt, akkor nem veheti figyelembe a determinizmust, mert éppenséggel részét képzi ennek a determinizmusnak.

7) Végül az episztemikus és objektív indeterminizmusról. Véleményem szerint, az ember episztemikus lény minden olyan kérdésben, amely a valóságról szóló eldöntendő állításról szól. Ilyen értelemben az episztemikus közelítés releváns. Nem értem pontosan, mit jelent az objektív jelző, mint az episztemikus ellentéte itt. Amennyiben viszont nem episztemikus kérdésről van szó, hanem megismeréstől független elmélkedéstől, akkor nem értem, hogy miért került bele a kritikába a russeli probléma, amely kifejezetten episztemologikus bizonyíthatatlanságot fogalmaz meg?